

Процька С. М.
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ “ФІЛОЛОГІЯ”

У статті узагальнено сучасні підходи до визначення сутності поняття “науково-дослідна робота студентів”; охарактеризовано специфіку організації науково-дослідної роботи студентів та її методичне забезпечення на прикладі навчання майбутніх фахівців напряму підготовки “Філологія”.

Ключові слова: науково-дослідна робота студентів, види науково-дослідної роботи студентів, курсова робота, реферат, наукова доповідь, наукові семінари, студентські наукові конференції, конкурси.

Наука завжди відігравала суттєве значення у розвитку суспільства. Серед нагальних завдань забезпечення становлення науки є підготовка конкурентоспроможних фахівців, що здатні поглиблювати свої знання, набувати нових знань та інтелектуально вдосконалюватись. Тому науково-дослідна робота студентів є першим кроком на шляху розв'язання цієї проблеми.

Якісне проведення науково-дослідної роботи студентів (далі – НДРС) забезпечується нормативно-законодавчими документами, серед яких – Державна національна програма “Освіта (Україна XXI століття)” (1993) із змінами від 8 вересня 2011 р., Закони України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (1992), “Про вищу освіту” (2002) із змінами від 12 березня 2009 р., “Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” (1993) та ін., де вказується, що наукова і науково-технічна діяльність у вищих навчальних закладах є невід’ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

З огляду на це актуалізується розроблення організаційно-методичних засад науково-дослідної роботи студентів сучасних вищих навчальних закладів, зокрема напряму підготовки “Філологія”.

За останнє десятиріччя у науковому обігу з’явилася низка праць, автори яких висвітлюють особливості організації та методики науково-дослідницької діяльності у вищій школі, розвиток професійної науково-дослідницької культури майбутнього фахівця в умовах здобуття освіти, вплив організованої навчальної і наукової діяльності студентів на її якість. Окремі аспекти науково-дослідної роботи студентів розглядали А. Алексюк, М. Євтух, О. Єгорова, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Майборода, О. Микитюк, Н. Ничкало, О. Новикова та ін. Але організаційно-методичні аспекти науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки “Філологія” є недостатньо вивченими.

Мета статті – окреслити організаційно-методичні аспекти науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки “Філологія”.

Для досягнення мети визначено такі **завдання**:

– узагальнити сучасні підходи до визначення сутності поняття “науково-дослідна робота студентів”;

– охарактеризувати специфіку організації науково-дослідної роботи студентів та її методичне забезпечення на прикладі навчання майбутніх фахівців напряму підготовки “Філологія”.

Традиційно вважається, що науково-дослідна робота студентів – це система методів, засобів і заходів для засвоєння студентами певних знань, умінь і навичок впродовж різних етапів науково-інноваційного циклу, що охоплює фундаментальні й прикладні дослідження результативних проблем професійної освіти. НДРС є одним з найважливіших засобів ефективної підготовки фахівців.

Узагальнення сучасних підходів до визначення сутності поняття “науково-дослідна робота студентів” дало змогу виявити неоднозначність позицій учених щодо означеного питання.

Так, А. Козлов під науково-дослідною роботою розуміє роботу студента, що виявляє самостійне творче дослідження теми, під навчально-дослідною роботою – оволодіння технологією творчості, знайомство з технікою експерименту, з науковою літературою [3].

В. Андрєєв відзначає, що навчально-дослідна діяльність студентів спрямована на пошук пояснення й доказу закономірних зв'язків і відносин, експериментально спостережуваних чи теоретично аналізованих фактів, явищ, процесів, у якій домінує самостійне застосування прийомів наукових методів пізнання і в результаті якої студенти активно опановують знаннями, розвивають свої дослідницькі уміння й здібності [1].

О. Єгорова трактує науково-дослідну роботу студентів як пошукову діяльність наукового характеру, що спрямована на пояснення явищ, процесів, встановлення їх зв'язків і відносин, обґрунтування фактів за допомогою наукових методів пізнання [2].

На думку В. Краєвського й О. Бережної, дослідницька діяльність студентів може бути виключно навчально-дослідницькою, оскільки вона спрямована на вивчення нових для студентів, але вже відкритих наукою явищ, процесів, об'єктів; і передбачає включення студентів у процес наукового пізнання, який здійснюється науковим керівником, творчим колективом чи групою. Поділяючи погляди багатьох науковців, все ж вважаємо, що дослідницька діяльність студентів може бути класифікована і як науково-дослідницька [4].

Науково-дослідна робота студентів є одним із важливих чинників у підготовці майбутніх фахівців. Наукові лабораторії і гуртки, студентські наукові товариства і конференції – все це дає змогу студенту почати повноцінну наукову роботу, знайти однодумців, з якими можна порадитися і поділитися результатами своїх досліджень. Дослідницькою роботою займаються всі

студенти ВНЗ. Написання рефератів, курсових, дипломних робіт неможливе без проведення певних, навіть найпростіших досліджень. Студент, який залучається до наукової роботи, відповідає лише за себе; лише від нього залежить тема дослідження, терміни виконання, а також, що досить важливо, чи буде робота використана взагалі. Витрачаючи свій вільний час, студент розвиває такі важливі для майбутнього дослідника якості, як творче мислення, відповідальність та вміння відстоювати власний погляд [3].

Реалізуючи мету цієї наукової розвідки, розглянемо докладніше найпоширеніші види науково-дослідної роботи студентів.

Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами впродовж навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Це передбачає систематизацію, закріплення, розширення здобутих теоретичних і практичних знань та використання їх під час вирішення конкретних наукових, технічних, економічних виробничих завдань тощо; розвиток навичок самостійної і науково-дослідницької діяльності [1].

Реферат (лат. *referre* – доповідати, повідомляти) – короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми. При індивідуальній роботі з літературою реферат є коротким збагаченим записом ідей з декількох джерел. Часто реферат готують для того, щоб передати ці ідеї аудиторії.

Інформативний реферат повністю розкриває зміст теми, містить основні фактичні і теоретичні повідомлення. Він потребує глибокого вивчення першоджерел, доброї пам'яті, уміння пов'язувати теоретичні положення з сучасністю, робити глибокий аналіз та практичні висновки, нарешті вчить проводити дискусію.

Доповідь – це текст, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), одна із форм оприлюднення результатів наукової роботи, яка діє можливість за короткий проміжок часу “увійти” в наукове товариство за умови яскравого виступу [8].

Широке визнання одержали наукові семінари, якими керують провідні спеціалісти, доктори наук, професори. На різних кафедрах університетів доцільно створювати семінари молодих дослідників. Наприклад, у 2010 році кафедра теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка провела методологічний семінар на тему: “Педагогічна діагностика готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності”. У таких семінарах, крім провідних спеціалістів, докторів наук, професорів, беруть участь аспіранти й студенти. Метою такого виду семінарів є оволодіння студентами методикою й технологією наукового дослідження, придбання навичок

спілкування й комунікативної культури. На засіданні семінару студенти по черзі виступають із доповідями, разом з керівником семінару активно обговорюють підходи, методики, технології рішення наукових проблем, які їх цікавлять, перші наукові результати й теоретичні узагальнення. Молоді дослідники вчаться працювати з науковою літературою, обирати методику дослідження, аналізувати зібрані дані, робити висновки, оцінювати знахідки й рішення інших дослідників. Семінари виступають гарною школою підготовки для студентів напряму підготовки "Філологія" до науково-дослідної роботи [6].

У роботі конференції чи конкурсу варто передбачити участь не лише студентів цього університету, а також, за відповідним узгодженням, і студентів з інших вищих навчальних закладів [8]. Так, кафедрою теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка щорічно проводяться студентські науково-практичні конференції до Дня народження Б. Д. Грінченка та В. О. Сухомлинського для студентів різних напрямів підготовки.

Зібрані матеріали у процесі вивчення й аналізу наукової літератури з обраної проблеми, відпрацьовування методики й технології дослідження створюють основу для участі студентів у наукових конференціях. Підготовка до участі в цих конференціях є хорошою школою наукової праці студентів. Майбутні фахівці здобувають уміння підготувати наукову доповідь, оформити зібрані факти, доповісти й захистити свої наукові погляди. Під час конференцій студенти опановують умінням слухати інших, культурою постановки питання й відповіді на нього, доказовості викладу власних думок, умінням оцінити новизну й практичну значимість наукової інформації.

Розширення географії учасників міжнародних і всеукраїнських наукових студентських конференцій підвищують значущість наукової праці в очах студентів. Тематика конференцій визначається на основі опитувань студентів, вивчення їхніх наукових інтересів, які систематично проводяться студентським активом факультетів і узагальнюються НМР.

Велике значення надається проведенню предметних олімпіад і конкурсів у ВНЗ. Їх ціль: перевірити рівень знань і здатності вирішувати нестандартні завдання професійної спрямованості.

Брейн-Ринги проводяться щорічно (кінець листопаду – початок грудня). Команди складаються зі студентів різних факультетів, аспірантів і викладачів. Їх ціль: широка пропаганда знань, компетентності, інтелектуальної культури, уміння користуватися знанням як засобом творчої адаптації. Беручи у них участь, студенти переконуються в тому, що без знань, широкого наукового кругозору, інформаційної культури й оволодіння методикою наукової праці не можна стати професіоналом, конкурентоспроможним фахівцем. У здоровій конкурентній боротьбі майбутні фахівці вчаться формулювати свої ідеї, відстоювати їх перед великою аудиторією, доказово й у нестандартній формі показувати їхню перевагу перед представниками конкуруючих сторін і

обґрунтовувати способи рішення наукових проблем [7].

Проведення студентських олімпіад, конференцій, оглядів-конкурсів дипломних і курсових робіт, виставок-конкурсів навчальних та педагогічних практик, оглядів-конкурсів на кращу організацію НДРС у групі, на факультеті, університеті є ефективним засобом об'єктивного виявлення та відбору обдарованої студентської молоді, реалізації творчих здібностей студентів, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Підведення підсумків конкурсів, конференцій, олімпіад та нагородження їх переможців відбувається на підсумковій конференції у День науки [8].

Є два рівні НДРС: емпіричний і теоретичний. На емпіричному – встановлюють нові наукові факти і на основі їх узагальнення формують закономірності. На теоретичному рівні висувуються й формулюються основні загальні закономірності, що дають змогу пояснити раніше відкриті факти, а також передбачити факти і явища, що відбудуться в майбутньому.

Емпіричне дослідження спрямоване безпосередньо на конкретний об'єкт: явище, процес або закономірність – і спирається на дані спостережень та експериментів. До методів емпіричного дослідження відносять: спостереження, анкетування, бесіду, тестування, експеримент.

Теоретичне дослідження пов'язане з розвитком і вдосконаленням поняттєвого апарату відповідної науки і спрямоване на різнобічне пізнання об'єктивної дійсності разом з її суттєвими зв'язками і закономірностями. До теоретичних методів дослідження зараховують: аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, логічні методи (порівняння, розрізнювання, подібність). До теоретичних методів дослідження відносять також моделювання й частково – експеримент.

Слід зауважити, що експериментально-емпіричний і теоретичний рівні пізнання взаємопов'язані між собою. На структуру педагогічного експерименту впливають логіко-теоретичні методи, що використовуються в процесі висунення гіпотези, її обґрунтування та перевірки.

Теоретичні методи дослідження передбачають глибокий аналіз фактичного матеріалу, абстрагування від усього другорядного, виявлення процесу в чистому вигляді, розкриття його істотних закономірностей, пояснення зовнішнього внутрішнім тощо. Емпіричні методи передбачають дослідження на рівні явищ, теоретичні – на рівні їх сутності.

Викладач має право здійснювати диференційований підхід у науковому керівництві, приділяючи більшу увагу студентам, котрі прагнуть наукового розвитку. Це здійснюється, як правило, з урахуванням психологічних особливостей студента, його філологічного чи педагогічного інтересу. Такі студенти-дослідники беруть участь у лекторській роботі з популяризації знань у галузі мовознавства, літературознавства, народознавства, освітніх технологій, виступають перед учителями української мови та літератури,

учнями старших класів з питань власного наукового пошуку. Кращі студентські роботи після їх обговорення на засіданнях гуртка, проблемної студентської групи за рекомендацією наукового керівника, кафедри пропонуються на звітну студентську наукову конференцію [8].

Як зазначалося вище, досвід розв'язання проблеми організації науково-дослідної роботи студентів університету набуто у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Зокрема, на прикладі кафедри теорії та історії педагогіки, яка протягом навчального року організовує низку науково-практичних конференцій, круглих столів, експрес-конференцій як для студентів напряму підготовки "Філологія", так і інших напрямів.

Наприклад, у 2011–2012 н.р. – "Круглий стіл "Розумове виховання в українській етнопедагогіці"", в якому взяло участь понад 30 студентів з творчими проектами і доповідями третього курсу напряму підготовки "Філологія", "Круглий стіл "Виховний ідеал у творчості Тараса Шевченка" до дня народження Т. Г. Шевченка", в якому були залучені понад 20 студентів з творчими проектами та доповідями напряму підготовки "Філологія". Науково-дослідна робота, здійснювана як в аудиторний, так і позааудиторний час, що вимагало постійної копіткої розумової праці як студентів-філологів, так і викладачів-організаторів. Під час всієї роботи здійснювалося формування у студентів таких вольових якостей, як наполегливості, уміння подолати перешкоди, здатності до саморозвитку, внутрішнього прагнення до пізнання нового і більш повного виявлення і розвитку власних можливостей, а також потреби у визначенні власного "наукового обличчя", тобто переходу до абстрактно-логічного мислення, аргументовано доказових суджень, побудованих на основі різноманітних ресурсів.

Узагальнивши сучасні підходи до визначення сутності поняття "науково-дослідна робота студентів", ми дійшли до висновку, що у науковій теорії немає однозначного визначення поняття. Зазначимо, що у нашій науковій розвідці ми дотримувались тлумачення поняття "науково-дослідна робота студентів" за В. Краєвським. Охарактеризувавши специфіку організації науково-дослідної роботи студентів, та її методичне забезпечення на прикладі навчання майбутніх фахівців напряму підготовки "Філологія", вбачаємо перспективу подальших наукових розвідок в обґрунтуванні педагогічних умов організації науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки "Філологія".

Використана література:

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности / В. И. Андреев. – М. : Высшая школа, 1980. – 316 с.
2. Єгорова О. В. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі науково-дослідної роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Олена Валеріївна Єгорова. – К., 2009. – 236 с.
3. Козлов А. В. Проектирование и реализация системы научно-исследовательской деятельности студентов технического колледжа на основе учебно-научно-производственной интеграции : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Анатолий Васильевич Козлов. – Тольятти, 2004. – 267 с.

4. Краевский В. В. Методология педагогики. Новый этап : учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М. : Издательский центр Академия, 2006.
5. Методичні рекомендації до написання і оформлення курсової Б82 роботи з педагогіки : методичний посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, В. П. Максименко, Н. О. Терентьева. – К. : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 87 с.
6. Науково-дослідна робота студентів в академії адвокатури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aau.edu.ua/>.
7. Самостійна робота студентів у вузі / Колектив авторів. – Саратов : Видавництво Саратовського університету, 1982.
8. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2003. – 240 с.

ПРОЦКАЯ С. Н. Организационно-методические аспекты научно-исследовательской работы студентов направления подготовки “Филология”.

В статье обобщены современные подходы к определению сущности понятия “научно-исследовательская работа студентов”; охарактеризованы специфика организации научно-исследовательской работы студентов и ее методическое обеспечение на примере обучения будущих специалистов направления подготовки “Филология”.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, виды научно-исследовательской работы студентов, курсовая работа, реферат, научный доклад, научные семинары, студенческие научные конференции, конкурсы.

PROTSKA S. M. Organizational and methodological aspects of research students specialty “Philology”.

The article summarizes current approaches to defining the essence of the concept of “research work of students”, described the specifics of research students and their methodological support for example training of future specialists specialty “Philology”.

Keywords: research work of students, types of research students, course work, essay, research report, scientific seminars, student conferences and competitions.

**Сопівник Р. В.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

**ВИХОВАННЯ ЛІДЕРІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
ЯК ВАЖЛИВА СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА**

На основі аналізу законодавчих, нормативно-правових актів і декларативних документів висвітлено суспільну потребу у підготовці фахівців для агропромислового комплексу України, як лідерів трудових колективів. Обґрунтовано необхідність виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів на засадах компетентнісного підходу.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідер агропромислового комплексу, суспільна потреба.

В умовах швидкоплинних змін, глобалізаційних процесів та розвитку в Україні багатокладної ринкової економіки, що формується на конкурентних засадах, загострення економічної й екологічної криз, збільшення кількості голодуючих на планеті людей, зміни клімату та розгортання руйнівних, некерованих природних катаклізмів і катастроф, зростання ролі, як у